

4.2. Формування здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану.

Створення здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану постає досить гостро, адже незмінною й головною метою, сенсом життя кожної людини є проблема збереження її здоров'я. Реалізація здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану передбачає різноманітні шляхи її вирішення. Віроломна російська воєнна агресія значно ускладнила започатковану реформу освіти в Україні, зокрема й реформування закладів неперервної освіти. Створення здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану відбувається за складних умов життя педагогів-споживачів освітніх послуг, повного небезпек, життя як продукту сукупної дії багатьох агресивних сил, переплетення знань, думок, досвіду, інтуїції, емоцій і почуттів.

Актуальність проблеми посилюється в умовах воєнного стану практичним втіленням здобувачами освітніх послуг здоров'язбережувального освітнього простору під час виконання ними активної військової, волонтерської, громадянської і освітньої діяльності щодо підтримки Збройних Сил України, організації освітньої роботи з вимушеними переселенцями та особами, які, на жаль, постраждали внаслідок російської воєнної агресії.

Створення здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану набуває своєї актуальності в умовах постійного відстоювання Україною у цій російській воєнній агресії європейських, загальнолюдських цінностей і громадянських свобод.

Узагальнення публікацій, у яких започатковано розв'язання означеної проблеми створення здоров'язбережувального освітнього простору у закладах неперервної освіти, показує наявність у сучасній дидактиці середовищного підходу як теорії і технології безпосереднього управління

(через освітній простір) процесами формування і розвитку особистості здобувачів освітніх послуг; як система дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану у засіб проектування й оцінювання освітнього результату.

На значенні освітнього простору у розвитку людини наголошували українські педагоги Костянтин Ушинський, Антон Макаренко, Григорій Костюк та ін. У світовій педагогіці ідея емоційного впливу освітнього простору втілювалася у досвіді сусідських, інтегрованих шкіл у Німеччині (Е. Нігермайер, Ю. Ціммер), «паралельних шкіл» у Франції (Б. Бло, Л. Порше, П. Ферра), «шкіл без стін» (Р.Х. Уолтер, С. Уотсон, Б. Хоскен) та школи «екосистеми» (Дж. Гудленд) у США. Освітній простір ототожнювався з вихованням, адже «виховує не сам вихователь, а середовище» (А. Макаренко [12, с. 239, 340]; була запропонована формула: «середовище – спадковість – виховання» (Г. Костюк [2]).

Ми погоджуємося з думкою прихильників означеного підходу, які вважають, що освітній простір усереднює особистість тим суттєвіше, чим тривалішим є перебування в ньому. Багатий освітній простір збагачує, бідний – збіднює, вільний – вивільнює, обмежений – обмежує, здоровий – оздоровлює. Позитивний вплив емоцій на створення здоров'язберезувального простору у закладі неперервної освіти в умовах воєнного стану не підлягає сумніву, однак роль і функції емоцій досліджені недостатньо у цьому процесі.

Незважаючи на наявність досить великої кількості досліджень проблеми, системне створення здоров'язберезувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану ще є недостатньо вивченим, а тому розгляд цього питання, розпочате у наших попередніх дослідженнях [9; 13-39] і публікаціях А. Бухуна [13, с. 184-192], В. Гладкової [1, с. 238-243], Л. Лебедик [1; 3-11; 38-39 та ін.], В. Пристинського [3; 5; 8; 14; 20; 28; 35], Т. Пристинської [8; 20], потребують додаткового наукового обґрунтування.

Метою нашого дослідження є пошук в умовах російської воєнної агресії ефективного практичного вирішення проблеми підвищення кваліфікації слухачів курсів в закладах неперервної освіти у синхронному і асинхронному режимі, зокрема, пошук шляхів регулювання емоційних станів споживачів освітніх послуг у здоров'язбережувальному освітньому просторі закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану, створення для них функціонального комфорту.

Завдання дослідження: а) виокремити функції емоцій у здоров'язбережувальному освітньому просторі закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану; б) дослідити деструктивну роль емоційних станів і можливості їхньої нейтралізації у здоров'язбережувальному освітньому просторі; в) вивчити можливості регулювання емоційних станів споживачів освітніх послуг та створення для них в освітньому просторі закладу неперервної освіти функціонального комфорту.

Розпочнемо виклад результатів дослідження, відзначивши, що практичний досвід створення здоров'язбережувального освітнього простору у закладі неперервної освіти в означених умовах воєнного стану відбувалося з використанням засобів електронного навчання на курсах підвищення кваліфікації фахівців освіти у Полтавській академії неперервної освіти імені М.В. Остроградського на кафедрі філософії і економіки освіти під час проведення круглого столу зі слухачами курсів «Громадянська та соціальна компетентності: формування культури демократії і рефлексивної компетентності» з навчального модуля 1 «Розвиток загальних компетентностей педагогічних працівників», зокрема, його частини 1.1. «Практична філософія компетентнісного підходу в освіті». Особливістю навчання в освітньому просторі закладу неперервної освіти на курсах підвищення кваліфікації споживачів освітніх послуг було відтворення одночасно громадянського, соціального, рефлексивного і предметного змісту їхньої професійної діяльності, навчання споживачів освітніх послуг у

мікрогрупах під час електронного навчання в синхронному і асинхронному режимах.

Виконуючи перше завдання дослідження, розглянемо різні функції емоцій у здоров'язбережувальному освітньому просторі: 1) відображення й оцінювання; 2) мотиваційна функція; 3) оцінювання значущості зовнішнього подразника; 4) сигнал про виниклу потребу; 5) механізм ухвалення рішення; 6) спонукальна функція; 7) оцінювання досягнутих результатів; 8) потреба у здоров'язбережувальному освітньому просторі; 9) цінність.

1. Відображення й оцінювання – виявляється за рахунок суб'єктивного компонента емоційного реагування переважно на початковому і кінцевому етапах, під час оцінювання досягнутого результату, задоволенні пізнавальних потреб, реалізації мети; у здоров'язбережувальному освітньому просторі всі суб'єкти освітнього процесу (викладачі й здобувачі освітніх послуг) відчують позитивні емоції ще до початку освітнього процесу.

Оцінювання залежить від суб'єктивного сприйняття освітнього процесу, котре зіставляється з бажаннями, еталонами, смаками самого суб'єкта; тому важливо, щоб суб'єкти освітнього процесу емоційно позитивно оцінювали здоров'язбережувальний освітній простір.

Емоційне оцінювання здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти є процесом – тривога, надмірні переживання про результат освітнього процесу не властиві суб'єктам у здоров'язбережувальному освітньому просторі закладу неперервної освіти навіть в умовах воєнного стану, адже їх наслідки негативні для здоров'я.

2. Мотиваційна роль емоцій у здоров'язбережувальному освітньому просторі проявляється в тому, що емоції відіграють важливу роль на всіх етапах мотивації освітнього процесу: а) в оцінюванні значущості зовнішнього подразника; б) з появою сигналу про виникнення потреби; в) в оцінюванні її значимості; г) у прогнозуванні можливості задоволення потреби; д) у виборі мети; у цілому здоров'язбережувальний освітній простір створює позитивне підґрунтя для виникнення мотивації саморозвитку і

самовдосконалення на основі появи позитивних емоцій – великого інтересу та ентузіазму.

3. Оцінювання значущості зовнішнього подразника відбувається на мотиваційному етапі освітнього процесу – емоції сигналізують про користь чи шкоду для людини певного явища, стимулу, які позначаються позитивним чи негативним знаком ще до того, як їх усвідомлено; у здоров'язбережувальному освітньому просторі такими стимулами є отримання задоволення від емоційно забарвленого творчого екстазу, натхнення, духовної ейфорії.

4. Сигнал про виниклу потребу виявляється в тому, що: а) емоції тісно пов'язані з потребами, які є внутрішніми стимулами; б) емоції сприяють виділенню значущих цілей; в) у здоров'язбережувальному освітньому просторі для того, щоб психічний образ освітнього процесу міг стати основою для побудови й регуляції освітньої діяльності, він має забезпечуватися спеціальним механізмом, який спрямовував би суб'єкта освітнього процесу до вибору здоров'язбережувальних дій: регулювання праці і відпочинку, занять фізичною культурою, спортом, музикою тощо; г) цю роль виокремлення значущих суб'єктів, явищ і спонукання до них здобувача освітніх послуг виконують різні види емоційного переживання – захоплення, великого інтересу, радості, ентузіазму тощо.

5. Механізм ухвалення рішення щодо руху до здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану, адже емоції є проявом задоволення потреби підтримувати й зміцнювати здоров'я, тому сприяють схваленню рішення про здоров'язбережувальну поведінку; на основі та за допомогою емоції здобувач освітніх послуг не завжди обґрунтовано оцінює об'єкти й ситуації, однак емоції допомагають йому інтуїтивно діяти, коли, що робити в певній ситуації він не знає; емоції, включаючись у процес імовірного прогнозування діяльності, допомагають оцінювати майбутні події, тобто виконують прогностичну функцію, коли здобувач освітніх послуг передчуває задоволення від, наприклад, здорового

способу життя, відвідування концертів, кіно, театру, або навпаки, очікування неприємних переживань під час іспиту, коли здобувач освітніх послуг не встигає до нього як слід підготуватися; прийняте суб'єктом освітнього процесу у здоров'язбережувальному освітньому просторі рішення пов'язане із санкціонуючою функцією емоцій, навіть такою, яка змінює інтенсивність і напрям активності – іти на контакт з певним об'єктом чи ні, уникнути стану чи максимізувати свої зусилля; здійснення цієї санкціонуючої функції може базуватися на захисній функції емоцій, навіть у здоров'язбережувальному освітньому просторі, емоції страху; ця емоція страху є надзвичайно сильною емоцією і попереджає суб'єкта освітнього процесу про реальну чи уявну небезпеку, сприяючи кращому аналізу виниклої ситуації і ретельному визначенню можливості досягнення успіху або невдачі; отже, страх захищає суб'єкта освітнього процесу від неприємних наслідків, навіть від загибелі, хоча здоров'язбережувальний освітній простір таку ймовірність виключає.

6. Спонукальна функція емоцій у здоров'язбережувальному освітньому просторі викликана присутністю енергії емоцій у спонуванні до дії.

7. Оцінювання досягнутих результатів і перебігу здоров'язбережувальної діяльності – емоції дають суб'єктивне забарвлення усіх подій і процесів, що відбувається в суб'єктів освітнього процесу і навколо них; це означає, що на одну й ту ж подію здобувачі освітніх послуг можуть емоційно реагувати по-різному (наприклад, уболівальники команди, яка програла, мають емоції розчарування, а в уболівальники команди, яка перемогла, – радість; здобувачі освітніх послуг по-різному сприймають твори мистецтва чи красу природи).

8. Потреба у здоров'язбережувальному освітньому просторі – емоції можуть бути в мотиваційному освітньому процесі спонуками, хоча й не до дій щодо задоволення потреби у здоров'ї і здоров'язбережувальному освітньому просторі, а як підсилювачі мотивації, особливо тоді, коли в суб'єктів освітнього процесу виникає потреба в позитивних емоціях, які

може забезпечити лише здоров'язбережувальний освітній простір, і коли вони усвідомлюють ці емоції як цінність.

9. Цінність у здоров'язбережувальному освітньому просторі – означає здійснення емоціями функції спонуки, важливості здоров'язбережувального явища для споживачів освітніх послуг; існує потреба людини в позитивних емоціях, вона робить чимало для одержання задоволення, гострих відчуттів, насолоди: займається спортом, слухає музику, читає книги, як їй подобаються; емоція стає метою діяльності й у здоров'язбережувальному освітньому просторі – суб'єкти освітнього процесу роблять багато доброго заради одержання бажаного переживання; усвідомлювана мета є для суб'єкта освітнього процесу цінністю, мотивом поведінки.

Отже, для функціонування здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану важливою є активаційно-енергетична роль емоцій. Вона виявляється за рахунок фізіологічних змін вегетативних функцій і змін кіркових відділів мозку. Емоційні реакції людини за впливом на її поведінку і діяльність поділяються на стенічні (від грецьк. – сила), які підсилюють життєдіяльність організму, та астенічні – які ці сили послаблюють. Стенічний страх в умовах воєнного стану сприяє мобілізації резервів суб'єктів освітнього процесу за рахунок викиду в кров додаткової кількості адреналіну. Також сприяють мобілізації сил організму й позитивні новини з фронту бойових дій, з'являється радість, наснага, творче піднесення, «окрилення успіхом».

Щодо завдання дослідження зі з'ясування деструктивної ролі емоційних станів і можливості їхньої нейтралізації у здоров'язбережувальному освітньому просторі, зазначимо, що, оскільки емоції все-таки можуть відігравати в житті суб'єктів освітнього процесу як позитивну, так і негативну, руйнівну роль, то в здоров'язбережувальному освітньому просторі закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану вони не мають призводити до дезорганізації поведінки і діяльності споживачів освітніх послуг. Негативна роль емоцій досить довго вважалася

чи не єдиною. Так, деякі французькі психологи висловлювали думку, що емоції інколи порушують цілеспрямовану діяльність, вважали емоцію дезорганізуючою силою, яка веде до порушень пам'яті, навичок, спричиняє заміну складних дій простішими (П. Жані).

Дезорганізуюча роль емоцій, напевно, пов'язана із силою емоційного порушення, де виявляється «закон сили» – за дуже сильного емоційного подразника переходить порушення у позамежне гальмування (І. Павлов). Функціонування здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану передбачає лише слабку і середню інтенсивність емоційних зрушень, що сприяє підвищенню ефективності інтелектуальної і перцептивної діяльності. У свою чергу, незважаючи на умови воєнного стану, сильна і дуже сильна інтенсивність, яка знижує освітню діяльність, не має допускатися.

Для функціонування здоров'язбережувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану також має значення модальність емоції. наприклад, емоція страху може порушити поведінку суб'єктів освітнього процесу, вплинути на досягнення мети освітнього процесу, зумовлюючи у слухачів курсів пасивно-оборонну реакцію (як це спостерігалось на початку російської воєнної агресії – ступор, апатія за сильного страху, відмова від участі в заняттях, виконання завдань). Тобто, спостерігалася як відмова від освітньої діяльності, так і вповільнення темпів оволодіння освітньою діяльністю, що здавалася суб'єктові освітнього процесу небезпечною. Дезорганізуюча роль емоцій спостерігалася й за злості, коли суб'єкт прагнув досягти мети освітнього процесу будь-якою ціною, повторював однотипні дії, які не давали успіху. За сильного хвилювання здобувачу освітніх послуг було важко зосередитися на виконанні завдань, він міг не пам'ятати, що йому слід робити. Однак, з часом слухачі курсів адаптувалися, вивчали роль емоцій і можливості контролю над ними, ставлення до негативних емоцій змінювалося, тому дезорганізуюча роль емоцій однозначною не вважалася.

У проведеному нами вивченні можливостей регулювання емоційних станів споживачів освітніх послуг та створення для них в освітньому просторі закладу неперервної освіти функціонального комфорту (третє завдання дослідження) на базі кафедри філософії і економіки освіти Полтавської академії неперервної освіти імені М.В. Остроградського, для нас важливо було регулювати емоційну сферу споживачів освітніх послуг. Під час проведення круглих столів «Громадянська та соціальна компетентності: формування культури демократії і рефлексивної компетентності» створювалися умови зближення емоційних станів споживачів освітніх послуг. За необхідності регулювався емоційний стан споживачів освітніх послуг: підсилювався, чи послаблювався. Для позначення функціональних станів здобувача освітніх послуг ми застосували поняття «функціональний комфорт» (оптимальний функціональний стан, за якого досягнута відповідність засобів і умов праці в умовах воєнного стану функціональним можливостям суб'єктів освітнього процесу). Оптимальний позитивний функціональний стан сприяв появі внутрішнього задоволення у здобувача освітніх послуг, його позитивного ставлення до освітньої діяльності, а також віддаляв втому, створював умови сприяння тривалій і високоефективній працездатності, не допускаючи шкідливого впливу на їхнє здоров'я. Для оптимального функціонального комфорту властивим було поєднання високих цілей освітньої діяльності з високими показниками решти чинників, які зумовлюють задоволення від інтенсивного освітнього процесу. Важливим було в умовах воєнного стану враховувати відповідність складності навчальних завдань і проєктів інтелектуальному рівню кожного здобувача освітніх послуг. Поява функціонального комфорту навіть в умовах воєнного стану передбачала задоволення від результатів своєї творчої праці, естетичних, технічних, інформаційних характеристик освітнього простору закладу неперервної освіти.

Висновком з проведеного дослідження стосовно пошуку шляхів ефективного регулювання емоційних станів у всіх суб'єктів

здоров'язберезувального освітнього простору закладу неперервної освіти в умовах воєнного стану, створення для них функціонального комфорту є такі положення: а) організаторам освітнього процесу слід зважати на значення функцій і ролей емоцій в освітньому просторі та сприяти регулюванню емоційних станів і нейтралізації їхньої деструктивної ролі у здоров'язберезувальному освітньому просторі закладу неперервної освіти; б) сучасні форми реалізації здоров'язберезувального підходу не є новими для дидактики неперервної освіти, а причиною появи здоров'язберезувального підходу є спроба протиставити його знаннево-орієнтованому підходу, як іншій позиції, яка домінувала донедавна в освітньому процесі закладів неперервної освіти; в) орієнтація на знання, вміння й навички є спрощеним уявленням освітнього процесу, акцентом на одному лише компоненті діяльності педагога; г) в умовах воєнного стану за аналогією й створений здоров'язберезувальний освітній простір закладу неперервної освіти також може бути обмеженим, як і знаннево-орієнтований, якщо він зневажатиме спеціальні, професійні, технологічні знання вміння й навички.

Література

1. Гладкова В.І., Лебедик Л.В. Знання про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання майбутнього викладача закладу вищої освіти. *Збірник наукових статей магістрів. Факультет товарознавства, торгівлі та маркетингу. Факультет харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу* : у 2 ч. Полтава : ПУЕТ, 2018. Ч. 2. С. 238–243.

2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К. : Рад. шк., 1989. 608 с.

3. Лебедик Л. В. Дев'ять кроків становлення гармонійно розвиненої особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Зб. статей VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, 18-19 берез. 2020 р.); гол. ред.

В.М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. С. 55–63. URL :
<http://slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>

4. Лебедик Л. В. Ефективні здоров'язберігаючі технології позашкільної освіти в умовах війни. *Збірник тез Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія»*, 23-24 серпня 2022 р.; за заг. ред. З.П. Ленів. Львів, 2022. 391с. С. 150–155.

5. Лебедик Л.В. Оцінювання культури вищого навчального закладу через якість здоров'язбережувального середовища. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : зб. статей IV Міжн. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 23-24 берез. 2017 р.) у 2 томах / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. Т. 1. С. 495–500.

6. Лебедик Л.В. Підготовка майбутніх викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2020. 623 с. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8837>

7. Лебедик Л.В. Підготовка соціальних працівників у системі неперервної освіти до впровадження соціально-педагогічних технологій. *Неперервна освіта як засіб професійного зростання педагога* (м. Тернопіль, Україна, 25 лют. 2022 р.). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О.М. Петровський, В.С. Мисик, І.М. Вітенко, О.І. Когут, Ю.Ч. Шайнюк, Т.В. Магера, А. Janowski, Ф.І. Полянський, Г.І. Герасимчук, Н.Б. Стрийвус. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. С. 154–158.

8. Лебедик Л. В. Соціально-педагогічні засади формування дискурсивно-проективної компетентності фахівця в галузі фізичної культури і спорту. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Збірник статей VIII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ-Краматорськ, 25-26

березня 2021 р.); за ред. проф. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ, 2021. 490 с. С. 45–49. <https://ddpu.edu.ua/index.php/navihatsiia-3/nauka-ta-inovatsii/konferentsii/3288-v>

9. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю. Концептуальні засади підготовки викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури. *Неперервна професійна підготовка фахівців в умовах формування спільного європейського освітнього простору*: монографія / за редакцією С.П. Архипової, О.П. Лещинського. Черкаси : ЧНУ, 2020. С. 43–64. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/16918>

10. Лебедик Л. В. Управління якістю здоров'язбережувального середовища в закладах освіти територіальних громад. *Проблеми, досвід та вдосконалення методичної роботи у закладах освіти* : матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (24 листоп. 2021 р., м. Харків) / за заг. ред. Г.Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ФОП Петров В.В., 2021. С. 274–280.

11. Лебедик Л. В. Формування громадянської культури особистості через якість демократичного середовища закладу освіти. *Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*: зб. матеріалів конф. / За заг. ред. Г.Л. Єфремової, С.М. Луценко, Л.П. Івашини. РВВ СОІППО, Суми, 2020. С. 296–301. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8838>

12. Макаренко А. С. Общие проблемы педагогики. *Избранные произведения* в 3-х т. Т.3. К. : Рад. шк., 1985. 590 с.

13. Стрельніков Віктор, Бухун Андрій. Розвиток громадянської культури фахівців у закладах неперервної освіти. *Українська професійна освіта*. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2021. №9–10. С. 184–192.

14. Стрельніков В. Ю. Виховання духовних цінностей учнівської молоді як основи здоров'я особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : збірник статей

за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 21–22 берез. 2019 р.) / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2019. С. 76–84. URL : https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2019/04_apr/10/10/2019.pdf

15. Стрельніков В. Ю. Дослідження освітнього середовища : корпоративний імідж навчального закладу. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 2. С. 2–5.

16. Стрельніков В. Ю. Дослідження якості системи акселеративного навчання на основі міжнародних стандартів ISO 9000. *Вища освіта України*. Тематичний вип. “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. Дод. 3, Т. IV (11). 2008. С. 151–158.

17. Стрельніков В. Ю. Емоційний складник здоров'язберігаючого навчального середовища. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) / за ред. Г. М. Арзютова. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. (56) 15. С. 343–347.

18. Стрельніков В. Ю. Ергономічні засади впровадження компетентнісного підходу у післядипломній освіті. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти*: збірник наукових статей / За заг. ред. Г.Л. Єфремової. Суми, 2022. С. 90–94. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18873>

19. Стрельніков В. Застосування вчителем педагогічної діагностики для підвищення якості навчання учнів. *Дидаскал* : часопис : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи», 12–13 листоп. 2019 р. Полтава, 2020. № 20. С. 24–27.

20. Стрельніков В. Ю. Концепція проектування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Збірник VIII Міжн. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, 25-26 берез. 2021 р.); за ред. В.М. Пристинського,

Т.М. Пристинської. Слов'янськ, 2021. С. 415–420. URL: <https://ddpu.edu.ua/index.php/navihatsiia-3/nauka-ta-inovatsii/konferentsii/3288-v>

21. Стрельніков В. Ю. Критерії якості освітнього середовища в педагогічній системі М. В. Остроградського. *М.В. Остроградський видатний математик, механік і педагог*. Матеріали міжнар. конф., присвяченої 200-річчю з дня народження М. В. Остроградського, 26-27 верес. 2001 р. Полтава : ПДПУ ім. В.Г. Короленка, 2001. С. 154–156.

22. Стрельніков В. Ю. Організація неперервної освіти педагогічних працівників на засадах фасилітувального підходу в умовах воєнної агресії. *Постметодика*. 2022. №1–2. С. 64–81.

23. Стрельніков В. Ю. Педагогічні аспекти неперервної освіти суб'єктів спортивної діяльності. *Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності* : Матеріали V Всеукр. наук. електронної конф. з міжнар. участю (м. Київ, 28 жовт. 2022 р.). К., 2022. С. 86–88. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19466>

24. Стрельніков В.Ю. Підготовка вчителів до виконання функцій тьютора у закладах неперервної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : мат. VI Міжн. наук.-практ. конф. (Харків, 20-21 трав. 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А.В., Попової О.В.; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2022. С. 485–488. <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19209>

25. Стрельніков В. Ю. Підготовка педагогічних працівників у системі неперервної освіти до впровадження технологій прискореного навчання. *Неперервна освіта як засіб професійного зростання педагога (м. Тернопіль, Україна, 25 лютого 2022 р.)*. Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О.М. Петровський, В.С. Мисик, І.М. Вітенко, О.І. Когут, Ю.Ч. Шайнюк, Т.В. Магера, А. Janowski, Ф.І. Полянський, Г.І. Герасимчук, Н.Б. Стрийвус. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. С. 245–250.

26. Стрельніков В. Ю. Показники якості дидактичної системи згідно з вимогами ISO 9001. *Мат. XXXII міжнародної наук.-метод. конф. «Якість вищої освіти : інтерактивні методи спільної навчальної діяльності викладачів і студентів»*, 29-30 берез. 2007 р. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. С. 154–155.

27. Стрельніков В.Ю. Проектування інтерактивних технологій навчання дорослих. *Підвищення якості освіти і розвиток професіоналізму в умовах сучасних соціально-економічних змін* : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Україна-Болгарія, 19-28 верес. 2012 р. Черкаси: ПП Чабаненко, 2012. С. 211–217.

28. Стрельніков В.Ю. Розвиток духовності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Збірник статей VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ-Краматорськ, Україна, 18–19 берез. 2020 р.); гол. ред. В.М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. 375 с. С. 94–101. URL : <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>

29. Стрельніков В.Ю. Розвиток екологічної компетентності фахівців соціальної роботи у закладах неперервної освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy*. Серія: Педагогіка. 2022. 1(6). С. 52–61. https://doi.org/10.51706/2707-3076_35

30. Стрельніков В.Ю. Розвиток творчого потенціалу педагогічних працівників у системі неперервної освіти на ґрунті педагогічної спадщини Григорія Сковороди. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди* : колективна монографія / за заг. ред. Д.С. Луніна. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022. 360 с. С. 105–113.

31. Стрельніков В.Ю. Роль емоційного інтелекту у забезпеченні здоров'я людини. *Постметодика*. 2010. № 6. С. 15–21.

32. Стрельніков В.Ю. Сучасні технології навчання і психічне здоров'я учасників навчального процесу. *Формування здорового способу життя студентської молоді : реалії та перспективи*. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м. Полтава, 24–25 груд. 2002 р. Полтава : ПДПУ, 2003. 224 с. С. 20–24.

33. Стрельніков В.Ю. Філософія компетентнісного підходу у неперервній освіті вчителя. *Лише той Учитель, хто живе так, як навчає* : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. з міжнар. участю, присвяченої Всесвітньому дню філософії (Полтава, 17 листоп. 2022 р.) / уклад. : Л. Литвинюк, М. Чиркова. Полтава : ПАНУ, 2023. 298 с. С. 229–234. URL: <http://pano.pl.ua/nml/elektronni-vydannia-poipro>

34. Стрельніков В.Ю. Філософські засади проектування дидактичної системи у неперервній освіті. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика*. V Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) (31 трав. 2022 р.). Дніпро: Акцент ПП. 2022. 211 с. С. 98–107.

35. Стрельніков В.Ю. Формування здоров'язбережувального навчального середовища університету шляхом регулювання емоційних станів його суб'єктів. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : збірник статей за матеріалами IV Міжн. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 23–24 берез. 2017 р.) у 2 т. / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет, 2017. Т. 1. С. 520–527.

36. Стрельніков В.Ю. Формування й розвиток громадянської культури фахівців у неперервній освіті. *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*: зб. наук. ст. / за ред. Г. Л. Єфремової, С. М. Луценко. Суми, 2022. URL: <https://cutt.ly/wJ9OZAJ>

37. Стрельніков В.Ю. Функції емоцій у здоров'язберігаючому навчальному середовищі. *Наукові записки ПОППО*. Вип. 3. Полтава : ПОППО, 2012. С. 30–34.

38. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhypova. Varna: Varna university of management, 2023. 128-157. <https://doi.org/10.54055/mbmj2917>

39. V.Yu. Strelnikov, L.V. Lebedyk, T.V. Hura, S.I. Sysoieva, S.V. Stankevych, E.V. Shapovalova, O.Ye. Avilova. Leadership and social work in the environmental management system. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021. № 11 (2). С. 349–351. URL: <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-theenvironmental-management-system.pdf>

Розділ 4. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища сучасного закладу освіти.

4.1. *Леся Лебедик* – доцент кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти; доктор педагогічних наук, доцент; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка; м. Полтава, Україна.

Lesya Lebedyk – Associate Professor of the Department of Art Studies and Extracurricular Education; Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor; Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University; Poltava, Ukraine (lebedyk_lesya@ukr.net).

4.2. *Віктор Стрельников* – професор кафедри філософії і економіки освіти; доктор педагогічних наук, професор; Полтавська академія неперервної освіти ім. М.В. Остроградського; м. Полтава, Україна.

Viktor Strelnikov – Professor of the Department of Philosophy and Economics of Education; Doctor of Pedagogical Sciences, Professor; M.V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuous Education; Poltava, Ukraine.

4.3. *Рімма Ганірова* – магістрантка факультету фізичного виховання; ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; м. Слов'янськ. *Rimma Gapirova* – Master's degree student of the Faculty of Physical Education; SHEE «Donbas State Pedagogical University», Slavyansk, Ukraine.

Володимир Пристинський – кандидат педагогічних наук, професор; професор кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації; Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, 84116, Україна. *Volodymyr Prystynskyi* – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of SHEE «Donbas State Pedagogical University», Slav'yansk, Ukraine, G. Batyuka, 19, Slov'yansk, 84116, Ukraine (v.prystynskyi@hotmail.com).